

Grigore Cuculis aduce Tulcea la Constanța, pentru eternitate

dr. Lavinia Gheorghe

Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța;
e-mail: laviniagh@yahoo.com

Grigore Cuculis brings Tulcea to Constanța, for ever

Abstract

Grigore Cuculis is a name for Tulcea. Maybe he is less known in other way but as a name.

Here, we do not intend to write his biography. But only to present his correspondence with the managers of the Museum of Archaeology in Constanța, between 1974 and 1976, period when the specialists in museography in Constanța did great efforts to bring materials to the museum's inventory, in order to transform this institution in what it is today, that is the Museum of National History and Archaeology.

Under these circumstances, we discuss about the correspondence with the lawyer and collector Grigore Cuculis from Tulcea. The museum in Constanța used to purchase from him a series of documents and made some copies of them. Today these copies are present in the collections of the museum. No doubt, this letters represent an opportunity to find also information about the man Grigore Cuculis, that who brought Tulcea to Constanța, for ever.

Rezumat

Grigore Cuculis este un nume pentru orașul Tulcea. Poate prea puțin cunoscut altfel decât un nume.

Nu ne propunem să-i facem o biografie. Ci doar să prezentăm corespondența sa cu conducerea Muzeului de Arheologie Constanța, între anii 1974-1976, perioadă în care muzeografii constănțeni făceau eforturi pentru a aduce materiale în inventarele muzeului, pentru ca acesta să devină ceea ce este astăzi, Muzeul de Istorie Națională și Arheologie.

În acest context aducem în discuție corespondența cu avocatul și colecționarul tulcean Grigore Cuculis, de la care muzeul constănțean a

achiziționat și a fotocopiāt o serie de documente, prezente azi în colecțiile sale.
Fără îndoială că, indirect, din scrisori, obținem și informații despre omul
Grigore Cuculis, cel care a adus, pentru eternitate, Tulcea la Constanța.

Keywords: Tulcea, Grigore Cuculis, correspondence, Gheorghe Dumitrașcu,
the Museum of National History and Archaeology Constanța

Cuvinte cheie: Tulcea, Grigore Cuculis, corespondență, Gheorghe Dumitrașcu,
Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța

Un muzeu se clădește prin obiecte proprii, iar, în cazul în care acestea nu există sau sunt insuficiente, prin custodii, prin donarea și cumpărarea de obiecte și documente.

În cazul de față, ne-am oprit la achiziționarea unor documente, fotografii și obiecte referitoare la Tulcea. „Vânzătorul” era o cunoscută personalitate tulceană: avocatul Grigore Cuculis, colecționar în general – filatelist, în special –, director al Bibliotecii Județene Tulcea. și, mai precis, ne-am oprit asupra corespondenței dintre Muzeul de Istorie Națională și Arheologie de azi – directorul Adrian Rădulescu și șeful de secție Gheorghe Dumitrașcu – și Grigore Cuculis. Corespondența se întinde pe parcursul a trei ani, 1974-1976. Cele zece scrisori și cărți poștale reprezintă, de fapt, negocierea cumpărării. Această corespondență, aflată acum în posesia noastră, va intra în fondul Muzeului de Istorie Națională și Arheologie Constanța, ca donație.

„Cazul” Grigore Cuculis, ofertant al unor materiale privind istoria Dobrogei din deceniile 7-9 ale secolului XIX, dar și după, în favoarea Muzeului de Arheologie din Constanța, se înscrie într-o perioadă deosebit de fecundă în bătălia pentru crearea Muzeului de Istorie Națională și Arheologie Constanța, fapt ce s-a realizat în 1977. În acest context, achizițiile și donațiile erau binevenite. În acea perioadă, prin munca susținută a lui Gheorghe Dumitrașcu, au fost achiziționate sau primite ca donație o serie de materiale documentare deosebit de importante. Ne oprim doar asupra câtorva:

- de la profesorul Mircea Dragomirescu, fost director al Seminarului Musulman din Medgidia, s-au obținut o serie de scrisori care, după xeroxare, au fost înapoiate proprietarului;

- împreună cu Alexandru Mihalcea, au îmbogățit colecția muzeală prin materiale de la ilegalisti comuniști ce au activat în Dobrogea până în 23 august 1944;

- împreună cu Marian Vicol, au obținut o garnitură de mobilă de la sfârșitul secolului XIX, care a fost restaurată și constituie și azi o piesă de

rezistență a prezentării istoriei moderne a Dobrogei;

- de la Liceul „Mircea cel Bătrân” s-a adus la muzeu vechea pendulă a instituției de învățământ constănțean.

Lor li se adaugă și achiziția de documente și obiecte tridimensionale de la colonelul - apoi, generalul – Dimitrie D. Chirescu de la Cernavodă, reprezentant de seamă al unei adevărate „dinastii” de intelectuali și militari dobrogeni. Și lista poate continua¹.

*

În acest context, Muzeul de Arheologie a primit oferta unui colecționar tulcean, Grigore Cuculis. În afara achizițiilor, acesta a dat în custodie Muzeului și o serie de documente și presă, cu scopul de a fi fotocopyate. Obiectul acestei corespondențe îl face, deci, pe de o parte, negocierea sumei pentru materialele vândute și, pe de alta, întârzierea returnării documentelor și presei date în custodie.

Prima scrisoare - de două pagini, scrise față-verso – la care ne-am oprit datează din 19 martie 1974, fiind trimisă de la Tulcea, și este adresată de Grigore Cuculis profesorului Gheorghe Dumitrașcu, cu care acesta se întâlnise, îi prezentase „obiectele” cumpărării și începuse o negociere. Aflăm din scrisoare că de aproape o lună, Grigore Cuculis i-a „încredințat pentru Muzeul Dobrogei (în devenire) unele materiale din colecția subsemnatului”. De asemenea, acesta trimisese directorului Muzeului, prof. dr. Adrian Rădulescu, o „scrisoare detaliată în care îi comunicam faptul că am mai grupat pentru viitorul muzeu încă o serie de materiale inedite, interesante, tentabile piese de muzeu și de studiu”. În aceeași scrisoare, îl ruga să faciliteze lichidarea primei oferte pe care Cuculis i-o făcuse privind, probabil, cumpărarea unor obiecte și documente, de care, mărturisește acesta, s-a despărțit foarte greu. Promitea, în continuare, să mai ofere piese din colecțiile sale. Cuculis se dovedea a fi îngrijorat că de o lună, sau aproape o lună, predase materialele, i se spusese că e „o problemă de zile”, nu primise niciun răspuns la recomandatele adresate directorului Adrian Rădulescu și, ca urmare, „abuza” de amabilitatea și amicitia lui Gheorghe Dumitrașcu pentru a interveni în rezolvarea problemei, cerându-i să-i comunice, telefonic, răspunsul și când poate veni să ridice a doua tranșă de materiale. Totodată, el anunța că va lipsi din Tulcea, deoarece se va deplasa cu „o echipă de fotbal al cărui <<patron>> sunt azi – prin <<grația>> unor tovarăși suspuși care m-au <<onorat>> cu un așa <<balamuc>> pe care nu mi

---

¹ În acea perioadă au avut loc mai multe sesiuni științifice legate de organizarea muzeului, la care au participat nume mari ale istoriei și muzeografiei românești.

l-am dorit în viață.”. În final, Cuculis își exprimă regretul că treburi profesionale și starea sănătății l-au împiedicat să se întâlnească cu Gh. Dumitrașcu și își exprimă speranța unei viitoare întâlniri. Și ... stasul de încheiere.

Următoarea scrisoare este datată 2.04.1974 și este adresată de același Cuculis, directorului Muzeului constănțean, Adrian Rădulescu, pe care-l anunță că a primit mandatul de 2.000 lei și-și exprimă speranța ca, după 8 aprilie, Gh. Dumitrașcu să vină la Tulcea, pentru a lua alte materiale.

Se pare că, în lunile următoare, relațiile dintre Grigore Cuculis și directorul muzeului constănțean au început să scârție. Motivul: negocierea, de care e nemulțumit avocatul tulcean.

Pe 3 septembrie 1974, Cuculis îl invita pe profesorul Dumitrașcu în Deltă, sau măcar la o masă de pește, la el acasă. În această scrisoare – o pagină, față-verso –, Grigore Cuculis se plângea că nu mai avea știri de la profesorul constănțean și îl anunța că primise, printr-un mandat poștal, o sumă care, probabil, lichida prima tranșă a materialelor predate muzeului. „Cam puțin – zic eu – comparând cu ceea ce oferă Biblioteca Academiei RSR de pildă, dar, pentru muzeul Dobrogei fiind, zic – e bine și așa!”. Îl roagă – îi scrisese și directorului Rădulescu – să facă diligențele necesare pentru lichidarea integrală a celei de-a doua tranșe de materiale. Și explică: „...am mare – foarte mare – nevoie de bani. Și sper să mă ajutați, iar noul <<SOS>> lansat în eter să aibă ecoul dorit”. Îl felicită, apoi, pentru deschiderea Muzeului în cinstea zilei de 23 August – veste pe care a aflat-o prim mass-media – și pentru „tenacitatea, perseverența și încăpățânarea – în cel mai frumos sens – de care ați dat dovadă în realizarea unei opere care vă onorează și pentru care binemeritați omagiile nu numai ale Constanței, ci și ale Tulcei - ale Dobrogei întregi.”

În scrisoarea din 13 septembrie 1974, trimisă, de la Tulcea, de Grigore Cuculis lui Gheorghe Dumitrașcu – două pagini față-verso –, primul dintre ei își exprimă dezamăgirea pe care a simțit-o citind scrisoarea primită de la directorul Adrian Rădulescu. Acesta mărturisește că „Nu-mi făceam <<speranțe de îmbogățire>> de pe urma celor de la Muzeul D-voastră, dar, oricum, nici 50% sau ceva apropiat de ceea ce am investit eu cândva în materialul arhivistic oferit se merita la evaluare”. Era, deci, nemulțumit de suma pe care Muzeul o oferea în schimbul documentelor. Cuculis recunoaște că „în principiu, fusesem de acord cu suma ce o prevedeați D-voastră pentru prima achiziție și cel puțin la oferte de anticariat pentru reviste și publicații”.

Grigore Cuculis scrie că i-a răspuns directorului Adrian Rădulescu printr-o scrisoare, în care și-a exprimat nemulțumirea. Acesta a considerat

cele două trimeri de mandat ca acoperind prima tranșă de materiale trimise, „iar, în cazul în care Muzeul nu poate accepta sau oferi ... sunt dispus să restitui integral sumele primite urmând ca materialul să rămână cu titlul de custodie, până la o dată stabilită de comun acord, cu totala libertate de a-l fotocopia și expune”. În continuare, sperând ca Gh. Dumitrașcu să nu fie supărat pentru „această răsturnare de situații, însă mi-e penibil să accept 2.570 + 1.600 lei = 4.170 lei când această sumă aș fi primit-o drept <<colaborare>> la 5-6 articole publicate asupra materialului inedit privind arhiva fostei Mitropolii a Dobrogei și a dezertărilor din perioada răscoalelor țărănești de la finele secolului XX”.

Cuculis îi cerea profesorului Dumitrașcu, „ca unul ce ați luat un prim contact cu subsemnatul și care ați discutat niște lucruri în principiu”, să explice Comisiei de evaluare că pe respectivele oferte nu a pronunțat niciun preț și „că *de facto* și *de jure* ofertele evaluate fără acceptul meu expres nu sunt valabile”.

În continuare, promite o venire „prin Tomisul D-voastră”. În final, formulele de politețe obișnuite și „angajarea totalei mele stime și afecțiuni. Cu toată dragostea, Gr. Cuculis”.

Corespondența pe care o deținem continuă abia în 1976. Prima scrisoare din această serie este datată Tulcea, 6 aprilie 1976, și adresată de același Grigore Cuculis lui Gh. Dumitrașcu – două file față-verso. De la început, se scuză față de Dumitrașcu pentru reclamațiile pe care urmează să le facă: „din păcate, am înțeles că bunele D-voastră intenții nu sunt susținute și de conducerea muzeului (deși dl. Rădulescu își dăduse cuvântul său de onoare la mine acasă, față de D-voastră și de dl. Bitoleanu)”. Cuculis era nemulțumit pentru că, timp de doi ani, documentele achiziționate de Muzeu nu fuseseră fotocopyate. Cuculis începuse descifrarea și traducerea acestor documente, deoarece le vânduse Muzeului, cu condiția de a fi traduse și publicate „fără excluderea subsemnatului”. Nemulțumirea i s-a accentuat când a văzut recentul – atunci – volum de documente al lui Tudor Mateescu² și a fost uimit de „tam-tam-ul ce s-a făcut în jurul lui”. Cuculis nu a fost impresionat „de conținutul acesteia, cel puțin în ceea ce privește Tulcea, căci în afară de 2-3 documente publicate (cele legate de construcția bisericii Samova și solicitarea episcopului bulgar pentru a asista la examenele școlare), sau alte 3-4 citări obscure în diverse declarații luate băjenarilor la <<carantinele>> dunărene) Tulcea este cam absentă”. După această paranteză, Cuculis solicită filele xeroxate ale documentelor, pentru a continua să le traducă din limba greacă, în care erau scrise. În ciuda acestor

---

² Grigore Cuculis se referă la volumul *Documente privind istoria Dobrogei (1830-1877)*, DGAS, București, 1975 (edit. Tudor Mateescu).

mici neînțelegeri, Cuculis se gândește cum poate ajuta Muzeul. În acest sen, sugerează să fie reprezentați „o serie de oameni de cultură ce au pus umărul la eliberarea Dobrogei”. Și îl propune pe pictorul Enache Cardaș, despre care are material, pregătește „o bio-monografie” și sugerează chiar rezervarea unei mici vitrine în muzeul constănțean. De asemenea, aceasta îl roagă pe profesorul Dumitrașcu să i se restituie cele două ziare ce priveau intrarea României în Primul Război Mondial, acestea nefiind cuprinse în lista de achiziții, ci doar date pentru a fi fotocopyate. Erau importante pentru Cuculis, deoarece făceau parte dintr-un exponat filatelic, pe care îl pregătea în vederea sărbătoririi Centenarului Independenței, ce mai cuprindea scrisori ale combatanților din Primul Război Mondial. În aceeași idee, cerea să-i fie restituită cartea poștală ce-l prezintă pe Carol I la inaugurarea monumentului de pe Colnicul Hora, importantă tot în sens filatelic.

Cuculis încheie plângându-se de sănătate: „umblu încă șchiop, nedeplasabil decât pe distanțe scurte, suferind, bolnav fizic și zdruncinat moral, după atâta timp (17 luni) de suferință și claustrare.”

Pe 6 august 1976, altă scrisoare este trimisă din Tulcea, având același destinatar și același expeditor – o pagină, față-verso. Nemulțumirile lui Cuculis sunt legate de aceleași ziare despre care menționa în scrisoarea anterioară, pe care le dăduse în custodie și pe care le dorea înapoi, „pentru că le-am dat <<pe cuvânt de onoare>> spre fotocopiare și nu sunt inserate în nicio listă de ofertă”. În doi ani, acestea nu se fotocopiaseră. Spune Cuculis: „în peste 2 luni de zile se putea fotocopiază o întreagă arhivă, darmită niște foi de ziar” și devine tranșant: „Vă repet, cu toată sinceritatea, că îmi pare nespun de rău că vă deranjez pe D-voastră, dar D-voastră ați avut neinspirata idee de a vă da cuvântul de onoare în numele unei instituții, care pe undeva, cred, nu merită chiar atâta sacrificiu.” Ca urmare, îl ruga pe Dumitrașcu să intervină la conducerea Muzeului pentru a i se returna ziarele, pentru că „nu pot să renunț sub niciun chip la aceste ziare, nu le pot da nici pe 5 000 lei ..., căci îmi descompletează un exponat filatelic și sunt dispus, în starea destul de precară în care sunt, să viu să le iau de la Constanța pe spesele Muzeului”. Acesta apreciază că i s-au pus deja destul la încercare răbdarea și înțelegerea.

Ca o scuză către Gheorghe Dumitrașcu și o amenințare voalată către instituția muzeală, în același timp: „Păcat că vă scriu asemenea lucruri D-voastră, de care mă simt legat sufletește în modul cel mai sincer, dar nu am la ce uși bate, căci la Muzeu e un fel de a zice *Vox clamantes in desertum!* și tare nu aș vrea să-i scriu bătrânului Vîlcu³, cu care corespundez în mod curent, într-o problemă atât de minoră pentru chestiunile majore ce-l

³ Vasile Vîlcu, prim secretar al Comitetului Județean de Partid Constanța.

frământă.”

O altă scrisoare este primită de Gh. Dumitrașcu în iunie 1976 – o pagină față-verso. Aceasta se referă, din nou, la faptul că documentele încredințate temporar nu au fost fotocopiate timp de doi ani. Și iar amintește de trimiterea celor două ziare și cărții poștale la care se referea într-o scrisoare anterioară și de promisiunea făcută de directorul Muzeului. În P.S., întreabă de propunerea făcută în legătură cu acel „Rosenthal al Dobrogei” – Enache Cardaș.

În următoarele trei cărți poștale – datate 2, respectiv, 14 și 21 iulie 1976, Grigore Cuculis cere un răspuns la problemele lui, expuse anterior.

*

Ce cuprinde fondul Grigore Cuculis aflat în Depozitul de Istorie Modernă-Contemporană a Muzeului de Istorie Națională și Arheologie Constanța?

Fără îndoială, „vedetele” Fondului sunt *Registrele Comunității Elene din Tulcea*, din anii 1872 și 1879, majoritatea scrierilor fiind în limba greacă. La unele dintre ele făcea referire Cuculis în scrisorile sale, în legătură cu traducerea lor. Între filele acestora există și foi volante, cu încercările sale de descifrare și traducere. Achizițiile privesc atât județul Tulcea, cât și județul Constanța. În marea lor majoritate sunt originale.

Sunt fotografiile din orașul și localitățile județului Constanța, din perioada interbelică și din cea comunistă. Alte fotografii oferă imagini din satele și comunele județului Tulcea, inclusiv din Delta.

Orașul Tulcea este bine prezentat prin fotografiile ale prăvăliilor de „Sub coloane” și a Monumentului Independenței, ale soldaților Regimentului 33, ale unora dintre personalitățile orașului. Și prezența familiei regale la Tulcea, în 1904, este evocată prin fotografiile achiziționate de muzeul constănțean de la colecționarul tulcean. Pe lângă acestea mai sunt și multe imagini din perioada comunistă a Tulcei.

De asemenea, în colecția muzeului au intrat, pe această cale, numeroase vederi din țară. Lor li se adaugă cărți poștale din 1942-1944, cu ștampilele cenzurii, trimise unor tulceni din penitenciarele din Jurilovca și Aiud, unde erau închiși comuniști.

În același fond sunt prezente cărți de vizită ale unor personalități ale lumii politice românești interbelice, cu semnături și dedicații: Nicolae Titulescu, Mitiță Constantinescu, Victor Iamandi.

Grigore Cuculis a vândut muzeului constănțean și numeroase documente. Cele mai multe sunt emise de Primăria comunei Niculițel. Altele, de Pretura plășii Măcin și din alte localități tulcene. Acestea datează

din anii 1940-1947.

Câteva dosare privesc dezertările din comunele tulcene, documente emise de Centrul de Recrutare Tulcea în 1885 și trimise primăriilor comunelor, în vederea rezolvării acestor probleme.

La cele de mai sus se adaugă și un recensământ din 1886.

În aceeași categorie de documente, fondul Cuculis cuprinde și o scrisoare originală a lui Take Ionescu.

Muzeul a mai cumpărat de la colecționarul tulcean planuri și proiecte privind construcția portului Constanța, datate 1885-1886.

Din Fondul Grigore Cuculis nu lipsesc nici numere din periodicele apărute în perioada interbelică sau în cea comunistă: „Universul”, „Ilustrațiunea românească”, „Timpul familiei”, „Dimineața”, „Realitatea ilustrată”, „Viitorul”, „Facla”, „Facla literară”, „Epoca”, „Curierul războiului”, „L'Ilustration”, „Ilustrațiunea română”, „Cuvântul”, „Românul”, „Vestitorul”, „Hiena”, „Urzica”, „Furnica”, „Flacăra”, „Dobrogea nouă”, „Drumul socialismului”.

Din același lot fac parte și un volum al lui Corneliu Moldoveanu, din 1910, și o broșură a lui C. Rădulescu, despre mișcarea socialistă.

Fondul cuprinde și afișe ale PNL și LANC, precum și sigiliul Primăriei Constanța.

*

Normal ar fi fost ca acest articol să înceapă prin prezentarea personalității lui Grigore Cuculis. Nu am găsit însă referințe publicate și nici Muzeul de Istorie al Tulcei, unde, din câte am înțeles, colecționarul a vândut același tip de documente ca și la muzeul constănțean, nu deține informații. Poate, într-un timp nu foarte îndepărtat, se va realiza o biografie a colecționarului și directorului de bibliotecă județeană Grigore Cuculis, importantă personalitate tulceană.

Important rămâne însă faptul că Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța a achiziționat și deține numeroase documente originale privind orașul și județul Tulcea, grație lui Grigore Cuculis, care a adus Tulcea la Constanța.